

Матвійчук О.Є.,
кандидат педагогічних наук, доцент
Інститут післядипломної педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка

Бібліографічні покажчики про Бориса Грінченка як засіб популяризації
його діяльності

Дослідження матеріалів про життя і працю Бориса Грінченка є важливим науково-дослідницьким завданням діяльності Київського університету імені Бориса Грінченка. Актуалізується це завдання особливо у ювілейні роки життя та смерті Бориса Дмитровича Грінченка, якого по праву, вважають одним із унікальних постатей в історії української освіти і культури. Дослідники нараховують близько 15 іпостасей творця, а саме, письменник, педагог, літературознавець, лексикограф, етнограф, історик, фольклорист, публіцист, видавець, популяризатор науки, соціолог, перекладач, бібліограф, громадсько-культурний діяч [14; 17; 20].

Досліджуючи тему бібліографічних покажчиків про Бориса Грінченка варто акцентувати увагу на тому, що й сам Борис Дмитрович був укладачем бібліографічних покажчиків, намагався обліковувати публікації своїх текстів у періодичних виданнях та окремими книгами, охоче ділився з укладачами бібліографічних покажчиків Омеляном Огоновським, Михайлом Комаровим. Про це свідчить той факт, що у 1886 році, організовуючи видання “Поступу”, І. Франко запропонував Борису Грінченку “вести в журналі бібліографічний відділ, зокрема підготувати широкий огляд народної літератури” [12]. В історію української бібліографії Борис Грінченко ввійшов як автор кращих бібліографічних праць з українського фольклору. Заслуговує на висвітлення і його участь в бібліографічних відділах ряду українських періодичних видань, зокрема журналів “Зоря”, “Літературно-

науковий вісник”, де публікував бібліографічний огляд народно-просвітницької книги за 1899-1901 роки та досвід по вивченню читацьких інтересів “Історичні книги на селі”; “Кобзар Шевченка на селі”; “Твори Куліша і сільські читачі”. Бібліографознавець М.П.Гуменюк у своїй статті «Библиографическая деятельность Б.Д.Гринченко» у 1965 році подає ґрунтовний аналіз бібліографічних праць Бориса Дмитровича, підкреслює їх важливість та відзначає ряд недоліків [10]. Розуміючи значення бібліографії для дослідників Б.Грінченко у 1888 році по рекомендації Христини Алчевської складає «Каталог книг учительской библиотеки», який на жаль не був надрукований. У 1889 році разом із дружиною він складає покажчик книг і статей по історії української літератури, які були в їх домашній бібліотеці. У 1892 році Б.Д.Грінченко пишучи листа К.Паньковському зробив спробу скласти бібліографію власних творів [10]. Продовжуючи свою бібліографічну діяльність Борис Дмитрович у 1900 році у Чернігові укладає унікальне видання “Каталог музея украинских древностей В.В.Тарнавського”, своєрідний бібліографічний покажчик [9].

У вступі до видання Б.Грінченко пояснює як він підбирав матеріали з оригінальних “печатных и фотографических портретов и рисунков, рукописей, предметов коллекции Шевченка”, з попереднього каталогу I тому, випущеного в 1898 році В.Тарнавським. З інформації від укладача (составителя Бориса Грінченка) ми дізнаємось, що в 1893 році В.Тарнавський видав каталог Шевченка і там було лише 211 позицій, а у каталозі Б.Грінченка по Шевченку вже 760 позицій. “Переходя к системе по которой составлен нами этот II том, мы должны заметить, что отдел Шевченка состоящий из предметов относящихся к различным отделам должен был стоять в конце книги но благодаря чисто случайным и для читателя неинтересным обстоятельствам, независимыми от составителя каталога, поскольку сначала работу можно было начинать только с отдела рисунков и гравюр, а за рукописи можно было взяться только после всего остального, с точки зрения пользования каталогом обстоятельство это безразлично”. По кожному відділу

подані зауваження, наприклад “акварели и рисунки карандашом, пером и прочие представляют необширный отдел, но имеют значение для истории, печатные воспроизведения карт, рисунков и картин, фотографические снимки, эта колекция предстает как бы громадный альбом живописную Украину, рисующую страну и народ с разных сторон. В нашем собрании вещи артистически исполнены стоят на ряду с посредственными или пока еще легко добываемыми, например иллюстрации из журналов, но необходимыми для полноты картины”. У виданні подається аналіз розділів каталогу, замітки про систематизацію відділів. “В заключении считаем нужным обратиться к с покорнейшей просьбой ко всем интересующимся делом о сообщении нам замечаний по поводу прогрешностей каталога-неизбежных там, где такую работу приходится сделать в сравнительно короткое время и с материалом, совсем не подвергавшемся разработке. Эти замечания дадут нам возможность справить свою работу в новом издании если в таком будет надобность”[9]. Наступним покажчиком Бориса Дмитровича став бібліографічний покажчик “Литература украинского фольклора”. 1777-1900. Опыт библиографического указателя / сост. Б. Д. Гринченко. – Чернигов: Зем. Тип., 1901. – 317 с. В покажчику вміщено бібліографічні описи видань з українського фольклору, записи фольклорних текстів, художні твори з фольклорними сюжетами, критичні праці по українському фольклору, історія фольклористики і біографії її діячів, газетні публікації. Передував цій роботі бібліографічний покажчик українського пісенного матеріалу, вміщений як додаток до III тому «Этнографических материалов, собранных в Черниговской и соседних с ней губерниях» (т. I, 1895; т. II, 1897; т. III, 1899). На цей бібліографічний покажчик було декілька відгуків: І.Франка, М.Шугурова В.Гнатюка.

Педагогічна-просвітницька діяльність Бориса Грінченка була настільки великою, що вже відразу після його смерті у дослідників почали виникати ідеї створення про нього бібліографічних покажчиків. Першою спробою був нарис М. Плевако “Життя та праця Бориса Грінченка” [19]. Цікаво, що крім

цього видання, Микола Плевако почав укладати критико-бібліографічний покажчик, присвячений Б.Грінченку. Дослідник ретельно продумав структуру майбутнього видання, покажчик мав містити бібліографію в хронологічному порядку усіх Грінченкових творів, наукових, педагогічних, белетристичних, оригінальних і перекладних, бібліографію писань про Грінченка і його твори, бібліографію перекладів з Грінченка. Мав бути вміщений алфавітний покажчик його творів. У 1913 році він повідомляв Марію Миколаївну Загірню (дружину Бориса Грінченка) про завершення роботи над покажчиком, проте цей покажчик так і не дійшов до читача. Із листування між М.Плевако і Марією Миколаївною випливало, що для неї не було дрібниць у підготовці цього видання. Марія Миколаївна згадує про бібліографічний покажчик "Писання Бориса Дмитровича", у підготовці якого вона залюбки візьме участь, допомагатиме складати бібліографію, хоч це і досить "трудна справа". І далі пояснює, чому: "Мабуть, років за 15 свого писання він склав бібліографію, списав кожну річ на окремій картці і послав Комарову до його бібліографічного покажчика з умовою, що Комаров, використавши, верне картки". Ті картки, за поясненням М.Загірньої, були не використані, перемішані з іншими, і вона хотіла приїхати їх вибрати, але Комаров не дозволив. Далі йдуть міркування, що без цих карток буде складно створити путящу бібліографію, тому радить М.Плевако з цього приводу приїхати до Києва, щоб порадитись з Сергієм Єфремовим. І тут же запитує: "А як думаєте друкувати бібліографію – окремо чи десь в журналі?" [12; 19]. Досить детально про потребу представлення бібліографії про Бориса Грінченка висвітлено у публікації Д.Єсипенка [12]. Зокрема автор, зазначає, що необхідність бібліографічного опрацювання творчості Бориса Грінченка усвідомлювалася ще його сучасниками. У своїй статті він відзначає покажчики, укладені Миколою Плевако у співпраці з Марією Грінченко, Олександром Білецьким та В'ячеславом Чорноволом [12].

Вагомим доробком у висвітленні біобібліографії Бориса Грінченка є покажчик "Борис Грінченко документи і матеріали з фондів Інституту

рукопису ЦНБ ім. В.І.Вернадського НАН України”. Випуск 1. Віршовані твори, упорядником якого є знаний в Україні бібліограф, дослідник особового архіву Бориса Грінченка Н.М.Зубкова.

Показчик згруповано за наступними розділами:

I. Проза Літературно-критична діяльність.

II Суспільно-політична діяльність. Листування.

III. Архів М.М.Грінченко та А.Б. Грінченко.

У передмові до показчика знаходимо інформацію, що це I випуск і передбачається створення наступних випусків, укладач акцентує увагу, що показчик підготовлено на комп’ютерному обладнанні наданому Інститутом української археографії НАН України фондом катедр українознавства при Гарвардському ун-теті (США), профінансовано за рахунок благодійних пожертв української громад США і Канади, що засвідчує популярність спадщини Бориса Грінченка серед українського зарубіжжя. У рамках Державної програми видання було профінансовано Державним комітетом України з питань науки і техніки. В основу випуску покладено принцип єдності документа, весь опис виконаний за жанровим принципом, матеріал розміщується в хронологічному порядку за датою написання документа. Особовий архів Б.Грінченка за своїм обсягом є одним з найбільших в Інституту Рукопису і становить близько 14 тисяч одиниць зберігання. Фонди містять автографи окремих поезій та поетичні збірників, авторизовані списки поетичних та прозових творів, списки творів Б.Д.Грінченка рукою його дружини М.Грінченко, друковані збірники з правками автора, рукописні збірки мішаного характеру, статті, нотатки, лінгвістичні матеріали, записи народної творчості, листи, офіційні документи. Представлені також матеріали, що належать перу М.Грінченко, дочки Насті, комплекси документів діячів української культури В.М.Доманицького, Т.А.Зіньківського, С.Д.Носа, Ф.К.Вовка, П.П.Гулака-Артемівського, П.Й.Капельгородського, А.Ю.Кримського, Панаса Мирного та інших, загалом, 178 позицій [2].

Розкриваючи тему бібліографічних показчиків вважаємо за доцільне більш повно висвітлити значення бібліографії для дослідників, оскільки укладання показчика досить клопітка і серйозна наукова робота.

Кожна бібліотека ставить собі за мету донести до користувача інформацію про наявні у її фондах ресурси з тих чи інших питань. Найкраще це можна представити через систему вторинних документів – так звану вторинну продукцію, яка є результатом аналітико-синтетичної переробки одного або декількох первинних документів: бібліографічні показчики, списки, огляди, енциклопедії тощо.

Серед бібліографічних видань бібліотечні працівники найбільшу увагу приділяють створенню бібліографічних показчиків. Бібліографічні показчики (БП)– це документальна форма існування інформації, що допомагає фіксувати й зберігати бібліографічну інформацію в часі та передавати її у просторі у вигляді документа. Упорядкування БП – процес творчий, який залежить не тільки від типу, виду, жанру майбутнього видання, специфіки літератури, що бібліографується, а й багато в чому від індивідуальних особливостей бібліографа. Планування роботи зі створення БП – це складний і відповідальний процес, який проходить зазвичай у два основні етапи. На першому (підготовчому) – відбуваються вибір та вивчення теми, визначається назва БП, його цільове та читацьке призначення, встановлюються приблизні дані щодо обсягу в авторських аркушах; часу, трудовитрат і терміну підготовки майбутнього видання. Надзвичайно важливим є вибір теми посібника, яка визначається з урахуванням сучасного стану певної галузі науки, перспектив її розвитку і зазвичай повинна відповідати специфіці того регіону, який обслуговує бібліотека. Зрозуміло, що тема має бути актуальною, задовольняти інформаційні потреби користувачів, що потребує прискіпливого окреслення цільового і читацького призначення: на допомогу науково-дослідній діяльності (для науковців, спеціалістів різних галузей знань та виробництва); на допомогу загальній та професійній освіті, самоосвіті, вихованню та популяризації знань (для певних

груп читачів), які займаються самоосвітою, вихованням та поширенням знань; на допомогу викладацькій діяльності; на допомогу професійно-виробничій роботі фахівців різного рівня підготовки в усіх сферах суспільної практичної діяльності [1;11; 13; 21].

Тематика БП може бути спрямована на висвітлення діяльності визначних науковців, громадських та культурних діячів; розкриття різних економічних і політичних аспектів життя країни; відзначення ювілейних та пам'ятних дат, подій внутрішнього і міжнародного життя; ознайомлення з життям та діяльністю певних регіонів (посібники регіональної тематики, краєзнавчі покажчики); відображення вмісту фондів бібліотек та ін. Відповідно визначається суспільне призначення (науково-допоміжний, рекомендаційний, професійно-виробничий).

Тема, що розкривається в БП, знаходить своє відображення в його назві, котра може безпосередньо відображати зміст видання, а може подаватись і в образній формі. Обравши тему, необхідно визначити коло питань, які вона включає, ознайомитися з найновішою літературою, а при складанні покажчика, присвяченого визначній особі, – з її біографією. Після вивчення теми проводять первинний перегляд джерел з метою виявлення матеріалу; визначають критерії бібліографічного відбору: за видами видань (книги, брошури, статті із періодичних, продовжуваних видань, із збірників та ін.); за типами видань (науково-популярна, виробнича, навчальна, довідкова, художня література та ін.); за часом виходу у світ (відповідно до хронологічних рамок БП); за місцем видання (продукція вітчизняних центральних, місцевих видавництв; зарубіжних видавництв), за мовами (перелік мов, якими випущено видання, що включають у БП), виявляють і відбирають документи за пошуковими ознаками; складають бібліографічні описи, обґрунтовуючи вибір способів бібліографічної характеристики: визначення особливостей бібліографічного опису за правилами, встановленими для БП, із врахуванням чинних нормативних документів і методичних розробок; передбачають обов'язкове скорочення слів і

словосполучень згідно з вимогами і нормами національних стандартів; при потребі, визначають скорочення, які не передбачені національними стандартами та вводяться тільки для конкретного БП. Ретельно визначають види анотацій до документів (довідкові чи рекомендаційні); окреслюють засади бібліографічного виявлення документів та їх відбір з метою подальшого бібліографічного опрацювання. Визначають перелік кола джерел для виявлення бібліографічної інформації: основні (бібліотечні каталоги і картотеки, посібники поточної державної бібліографії); додаткові (науково-допоміжні та галузеві бібліографічні покажчики); періодичні та продовжувані видання. Важливими при складанні бібліографічних покажчиків є принципи групування бібліографічних записів: за змістом (систематичне, тематичне, предметне); за формально-видавничими ознаками (алфавітне, хронологічне, топографічне, типологічне); за змішаними змістово-формальними ознаками (персональне, рекомендаційне, від загального до конкретного, від простого до складного, з урахуванням новизни, цінності інформації). Обов'язково готують дані про довідково-пошуковий апарат і систему допоміжних покажчиків[13; 21].

Одним із основних засобів відтворення життя і діяльності особи є персональна бібліографія (біобібліографія), яка в останні десятиліття набула великої популярності серед укладачів, оскільки в цілому віддзеркалює науковий, культурний, духовний потенціал нації, охоплює два різновиди посібників: персональні бібліографічні покажчики, предметом яких є життя і діяльність окремої особи, і біобібліографічні словники, що містять матеріал про певні групи осіб (спеціальні словники) або про діячів однієї країни (національні словники) [24].

Об'єктом персональної бібліографії є твори певної особи і література про неї, а особливістю не тільки конкретні знання (біографічні дані), а й відомості про джерела (в яких творах можна знайти біографічні дані про особу, перелік її творів та іншу інформацію). Серед причин популярності: достатньо розроблена методика бібліографування; створення персональних

бібліографічних показників відповідає сучасним вимогам PR-технологій щодо формування позитивного іміджу особи чи установи, в якій вона працює; бібліографічні посібники, присвячені видатним діячам, є необхідною умовою і складовою розвитку досліджень з історії науки, культури, мистецтва. Персональні бібліографічні показники містять різнопланову структуровану інформацію, яка може стати основою подальших досліджень, у тому числі при створенні біобібліографічних словників, статей енциклопедичного, довідкового характеру, монографій тощо. У процесі створення персональних бібліографічних показників дослідники вивчають біографію особи. Основні дати життя і діяльності визначаються на основі її біографічних даних з опублікованих та неопублікованих матеріалів (автобіографія, особиста справа, звіти тощо). Крім біографічних даних, основу персонального бібліографічного показника складає бібліографічний матеріал: інформація про твори особи (якщо вона пише), винаходи, патенти, авторські свідоцтва тощо, а також література про її життя та діяльність.

Залежно від характеру діяльності людини, про яку укладають персональний бібліографічний показник, мети і завдання видання, можна зустріти різні варіанти його побудови та наповнення змісту.

Зазвичай персональні посібники мають такі різновиди структури:

- 1) біографічний матеріал + бібліографія творів + список літератури про особу + додаткові матеріали;
- 2) біографічний матеріал + бібліографія творів + список літератури про особу;
- 3) біографічний матеріал + бібліографія творів особи;
- 4) бібліографія творів + список літератури про особу;
- 5) біографічний матеріал + список літератури про особу;
- 6) бібліографія творів особи [24].

Із застосуванням усіх вище перерахованих вимог, хронологічно-бібліографічного підходу до аналізу педагогічно-культурницької діяльності Б. Грінченка в аспекті узагальнення й систематизації цієї діяльності провідні

бібліотеки України підготували ряд бібліографічних покажчиків, присвячених Борису Дмитровичу Грінченку. Як правило, такі посібники готують до річниці з дня народження чи смерті того чи іншого діяча.

Так, у 1988 році співробітниками Сумської обласної універсальної наукової бібліотеки було підготовлено бібліографічну пам'ятку до 125 – річчя з дня народження Б.Д.Грінченка [3]. У 2000 році з'явилося дослідження

“Борис Грінченко: літературні розвідки, бібліографічні нариси”, упорядником якого стала А. І Бардашевська. Матеріали до видання відбирались із фондів Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. Гончара, та Херсонської обласної державної бібліотеки для дітей. Це біобібліографічне видання адресовано філологам, керівникам та членам літературних гуртків, шкільних наукових товариств та творчих об'єднань - всім, хто глибоко вивчає спадок видатних митців, чий життєвий та творчий шлях пов'язаний з нашим краєм. З 1885 по 1887 рік Б.Грінченко жив і працював у Херсоні. І херсонський період життя митця, як стверджує старший науковий співробітник літературного відділу Херсонського краєзнавчого музею І. Калиниченко, був плідним. Поезії, написані тут, згодом склали збірку "Нові пісні і думи Василя Чайченка", "Під хмарним небом" та ін. [5]

Працівники Харківської обласної універсальної наукової бібліотеки підготували у 2002 році пам'ятку читачеві "Людина енциклопедичного обдарування Борис Дмитрович Грінченко (1863-1910)". У передмові зазначено, що 9 грудня 2003 року українському письменнику, етнографу, історичу, громадському діячу Борису Дмитровичу Грінченку виповнюється 140 років. Всю свою подвижницьку багатогранну діяльність він віддав відродженню України та освіті рідного народу. До пам'ятки увійшли відомості про життя і творчість письменника і література про нього. Підготовка посібника проводилась за фондами Харківської обласної універсальної бібліотеки. Добір матеріалу завершено за станом на 1 вересня 2003 року. Пам'ятка складається з розділів: “Він більше працював, ніж жив”:

Біографічна довідка. Дати життя і творчості Б.Д.Грінченка. Література про життя і творчість Б.Д.Грінченка [15].

У 2012 році було укладено інформаційно-бібліографічні матеріали “Великий просвітник Борис Дмитрович Грінченко”: 150 років від дня народження працівниками Запорізької обласної бібліотеки для юнацтва [6].

Варто зазначити, що найбільше актуалізувалась діяльність бібліотек України щодо підготовки бібліографічних покажчиків про Бориса Грінченка саме у 2013 році, з нагоди його 150 річного ювілею. Так у цьому році співробітниками Бориспільської міської централізованої бібліотечної системи було підготовлено інформаційний список “Ставав на всяке жниво” [22]. Звертаємо увагу читачів і на краєзнавчу бібліографічну пам'ятку “Унікальна українська родина Грінченків: до 150-річчя від дня народження Б.Д. Грінченка” , підготовлену бібліографами Сумської міської центральної бібліотеки ім. Т.Г. Шевченка [23]. Укладачі зазначають, що хотілося б, щоб ознайомившись з пам'яткою, наші сучасники відкрили для себе Грінченка як унікального сім'янина. Матеріал розрахований на широке коло користувачів.

Закарпатська обласна бібліотека для дітей та юнацтва уклала до 150-річчя від дня народження Б. Грінченка бібліографічний покажчик- дайджест “Віддав себе я праці без вагання...” [8]. У виданні вміщено сценарії літературних заходів, вікторину, добірку висловів видатних діячів про письменника, а також перелік бібліографічних джерел та інформацію про Б. Грінченка на Інтернет-ресурсах. Розраховане на широке коло читачів, учнів, студентів, вчителів та бібліотечних працівників.

“Більше працював, ніж жив” таку назву мають методичні рекомендації бібліотекарям до 150-річчя з дня народження Б. Грінченка, які розробили працівники Львівської обласної державної бібліотеки для юнацтва [4]. У цих методичних рекомендаціях містяться програми організації і проведення вечора-портрета, засідання молодіжного літературного гуртка, літературної вікторини, години цікавого повідомлення (Грінченко-бібліограф), книжково-ілюстративної експозиції, а також поради до них

“Людина я...І мушу червоніти...: до 150-річчя з дня народження Бориса Грінченка” [16]. Під таким заголовком фахівці Славутицької міської централізованої бібліотечної системи уклали бібліографічний покажчик, який містить біографію, публікації про твори письменника, видання та статті про його життя і творчість, розробки уроків, позакласних заходів, сценаріїв, інтернет-ресурси про життя і творчість Б. Грінченка. Матеріал розміщений за розділами в алфавітному порядку.

Одним із кращих зразків біобібліографічного покажчика до 150-річчя від дня народження видатного українського письменника, педагога, книговидавця дитячої літератури, популяризатора українського слова Бориса Дмитровича Грінченка, можна по праву, назвати видання Київської обласної бібліотеки для дітей “Вартовий українського слова” [7]. Видання налічує 140 позицій, які згруповані у тематичні розділи. Покажчик адресований бібліотечним працівникам, викладачам-словесникам, літературознавцям, студентам та всім, хто шанує творчість Б. Грінченка. Укладачем покажчика є, у минулому багаторічний співробітник бібліотеки Київського університету імені Бориса Грінченка, Наталія Василівна Острікова.

У тому ж 2013 році Київська міська молодіжна бібліотека “Молода гвардія” випустила покажчик “Грінченко Борис. Просвітитель українського народу”: До 150-річчя від дня народження. Бібліографи -укладачі: Мілашенко Т.І., Мордвінова І.А., Фоміна Н.І.

У покажчику крім біографії і бібліографії, вміщено ілюстрації до книг, фотографії різних місць Києва, пов’язаних із Борисом Грінченком.

Хотілось би відзначити і географію виходу бібліографічних покажчиків про Бориса Грінченка, які готують фахівці бібліотек різних міст та областей: Київська, Сумська, Тернопільська, Донецька, Харківська, Львівська, Закарпатська, Запорізька, Херсонська, що свідчить про вагомий внесок Бориса Грінченка у вітчизняну освіту і культуру. Варто відзначити і значну роль у популяризації досліджень про Бориса Грінченка і колективу Київського університету імені Бориса Грінченка, особисту позицію і всіляку

підтримку таких досліджень, ректора Університету, доктора філософських наук, професора В.О.Огнев'юка, співробітників науково-дослідної лабораторії Грінченкознавства, колективу бібліотеки Університету, всього науково-викладацького складу, студентів, інших вчених, громадських діячів. До 155-річчя українського письменника Бориса Грінченка готують бібліографічні покажчики: Львівська обласна науково - педагогічна бібліотека під назвою "Магія слова"; бібліотека Дрогобицького ДПУ ім. Івана Франка "Безкомпромісний лицар національної ідеї". А бібліотека ДВНЗ "Донбаський державний педагогічний університет" і наукова бібліотека Тернопільського НПУ ім. В. Гнатюка обрали для своїх бібліографічних матеріалів, у ювілейному для Бориса Грінченка 2018 році назву "Вартовий рідного слова". Сподіваємось, що й інші бібліотеки активно долучатимуться до популяризації творчості Бориса Грінченка, розкриють свої фонди для усіх дослідників та поціновувачів його ідей, готуючи різні види бібліографічної продукції і тим самим допомагатимуть сформуванню адекватного уявлення про обсяг та зміст спадщини видатного письменника, педагога, критика, мовознавця, освітнього і громадського діяча Бориса Дмитровича Грінченка, його феноменальну здатність осмислювати світові досягнення з царини філософії, естетики, антропології, а водночас вибудовувати ідеальну модель буттєтривання української нації [14].

Таким чином, варто зазначити, що інформація про життя і праці учених, письменників, державних і громадських діячів, людей, що зробили відкриття, винаходи, подвиги, цікавила людей в різні часи. Розвиток інформаційних технологій трансформує сучасне уявлення про бібліографію як галузь наукової і практичної діяльності, в завдання якої входять інформація про твори друку і їх активна популяризація в суспільстві. Актуалізуються методологічні проблеми створення і розповсюдження бібліографічної інформації, що зумовлює значне удосконалення системи бібліографічних посібників, появу їх нових видів у зв'язку з введенням таких посібників у систему медіазасобів.

Однією з найдавніших форм бібліографічної інформації є біобібліографія. Вже сам термін “біобібліографія” вказує на те, що йдеться про сполучення біографічних і бібліографічних відомостей. Вона об’єднує усе, що пов’язано в літературі з життям і діяльністю окремих осіб і діяльністю професійних колективів. Персональні бібліографічні посібники розкривають внесок особи в розвиток тих чи інших галузей знань та мають велике значення для створення праць з історії. Саме персональні бібліографічні покажчики – видання, що охоплюють перелік праць особи та список літератури про неї, – можуть задовольнити потреби читачів, які зацікавлені у більш детальному вивченні життя та творчості певної особи. Адже вони допомагають отримати, крім відомостей поданих у статті, додаткові джерела для розширення та поглиблення знань про людину. Завдяки чіткій регламентації системи подання матеріалу в персональних бібліографічних покажчиках – їм властиві стислість викладу, високий рівень довідковості, підвищена щільність інформації, багатство фактичного матеріалу – вони стали невід’ємною складовою біографічних статей в енциклопедично-довідкових виданнях. Об’єктивне дослідження історії, освіти, науки, техніки, мистецтва неможливе без вивчення життя та діяльності видатних вчених і діячів представників цих галузей. Складання бібліографічних покажчиків – процес досить трудомісткий, отже затрати сил, коштів і часу на їх розробку можуть бути виправдані лише в тому випадку, якщо посібником користуватиметься досить широкий загал осіб. Бібліографічні покажчики – джерельна база для вивчення історії української науки, культури та персональної національної біобібліографії.

Персональні бібліографічні покажчики, присвячені Борису Дмитровичу Грінченку, які готують бібліотеки України різних типів і видів: шкільні, дитячі, юнацькі, вузівські, міські публічні, обласні універсальні, наукові мають велике значення для популяризації його діяльності. Вони відображають педагогічну спадщину та літературну діяльність педагога,

мовознавця, письменника, дають змогу заглибитися у деталі його життя, дізнатись про дослідників життя і творчості Бориса Грінченка.

Література:

1. Березкіна В. Бібліографічні джерела зарубіжної україніки // <https://www.br.com.ua/referats/Dilovodstvo/35564-1.html>
2. Б. Д. Грінченко. Документи і матеріали фондів Інституту рукописів Центральної наукової бібліотеки : Показчик / Упор. Н. М. Зубкова. — Вип.1. Поезії. — К., 1994.
3. Б. Д.Грінченко: (до 125 – річчя з дня народження): бібліогр. пам'ятка / Упр. культури Сум. облвиконкому; Держ. обл. універс. наук. б – ка ім. Н. К. Крупської; склала: В. М. Завгородня; ред. Н. О. Горнова. – Суми, 1988. – 4 с. http://www.nibu.kiev.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=452&Itemid=1671
4. Більше працював, ніж жив: метод. рек. бібліотекарям до 150–річчя з дня народж. Б. Грінченка / уклад. В. Созанський; Львів. обл. держ. б-ка для юнацтва. – Львів, 2013. – 19 с.
5. Борис Грінченко: літ. розвідки, бібліограф. Нариси / упоряд. та ред.. Бардашевська А. І.; Обл. універс. наук. б –ка ім. О. Гончара; Обл. держ. б – ка для дітей. – Херсон, 2000. – 55с.
6. Великий просвітник Борис Дмитрович Грінченко (150 років від дня народження): інформаційно-бібліографічні матеріали, Уклад.: В.В. Писанець; Запорізька обласна бібліотека для юнацтва. – Запоріжжя, 2012
7. Вартовий українського слова: біобібліографічний показчик до 150–річчя від дня народження видатного українського письменника, педагога, книговидавця дитячої літератури, популяризатора українського слова Бориса Дмитровича Грінченка / Укладач Н.В. Острікова / Київська обласна бібліотека для дітей. –К., 2013
8. Віддав себе я праці без вагання... : бібліогр. показч. –дайджест до 150–річчя від дня народж. Б. Грінченка / [уклад. Л. С. Горай]; Закарпат. обл. б-ка для дітей та юнацтва. – Ужгород: [б.в.], 2013. – 32 с.

9. Гринченко Б. Д. Каталог музея украинских древностей В. В. Тарновского. Т.2 / Б. Д. Гринченко. – Чернигов: Черниг. губерн. земство, 1903. – 367 с.
10. Гуменюк М.П. Библиографическая деятельность Б.Д.Гринченко // Советская библиография. –1965. – № 3. – С.39–44
11. Енциклопедія сучасної України // http://esu.com.ua/search_articles.php?id=41911
12. Єсипенко Д. Написане Грінченком, написане про Грінченка: до історії укладання бібліографії // Борис Грінченко–відомий і невідомий: мат.щорічних Грінченківських читань. – К., 2013. – С.168–170
13. Жданова Р. С. Бібліографічні посібники –одне із джерел інформації про українську книжку // Вісник Книжкової палати. –1997. – № 7. – С. 5–7.
14. Кобижча Н. І. Культурницька діяльність Бориса Грінченка: світоглядний аспект : монографія / Н. І. Кобижча. – К.: Видавництво Ліра-К, 2017. – 204 с.
15. Людина енциклопедичного обдарування Борис Дмитрович Грінченко (1863-1910): Пам'ятка читачеві / Харківської обласної універсальної наукової бібліотека. – Х, 2002
16. Людина я...І мушу червоніти... До 150-річчя з дня народження Бориса Грінченка: Бібліографічний покажчик / Укладачі: Панова Л.І., Соловійова Л.О. / Славутицька міська централізована бібліотечна система. – Славутич, 2013
17. Матвійчук О.Є. Безцінні скарби українського бібліофільства // Борис Грінченко – відомий і невідомий: матер.щорічних Грінчевських читань: 8 груд.2011 р.за заг.ред.В.О.Огнев'юка, Л.Л.Хоружої, А.І.Мовчун.–К.: Київ.ун-т ім.Б.Грінченка, 2012. – С. 115–118
18. Матвійчук О.Є.Педагогічна спадщина Бориса Грінченка у бібліотечних фондах // Українська мова й література в сучасній школі .–2013. – №1.- С.11–13
19. Плевако М. Життя та праця Бориса Грінченка. – Харків: Вид-во ім. Бориса Грінченка, 1911 – 81 с. <http://vuam.org.ua/uk/704>

20. Погрібний А. “Бажав би... допомагати у спільній праці” // <https://zbruc.eu/node/57480>
21. Складання бібліографічних посібників: інформ. –метод. матеріали / М–во культури України, Нац. парлам. б-ка України; уклад. О. Галганова; наук. ред. В. Кононенко.– К., 2015.– 80 с.
22. Ставав на всяке жниво: (до 150–річчя від дня смерті) Бориса Дмитровича Грінченка (1863–1910): інформаційний список / Бориспільська міська централізована бібліотечна система // http://mcbs.org.ua/borys_grinchenko_bibliografichnyu_pokazhchyk
23. Унікальна українська родина Грінченків: до 150–річчя від дня народження Б.Д. Грінченка / Сумська міська центральна бібліотека ім. Т.Г. Шевченка; укл. І.О. Хомайко. – Суми, 2013.– 16 с. // <https://ru.calameo.com/books/0012729712058aa8e7ea4>
24. Яценко О. М. Українські персональні бібліографічні покажчики (1856–2013) / О. М. Яценко, Н. І. Любовець; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського; редкол. В. І. Попик (голова) [та ін.]. – К., 2015. – 469 с. – (Сер. «Джерела укр. біографістики; вип. 3)